

سفرنامه

دریاچه حوض سلطان
بزرگترین آینه طبیعی ایران

ارزو احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

طبیعت همیشه در سرسبزی خلاصه نمی شود. از مراتع و کوهستان و جنگل و دریا که بگذریم، در گوشه‌هایی از جهان، بیابان بسی آب و علف نیز زیبایی‌هایی برای خودش دارد و از دوست‌داران طبیعت دل می‌ریاید. این زیبایی‌ها گاه به حدی چشم‌نواز هستند که سوسه‌سفر به این سرزمین‌های بیابانی را به جان‌مان می‌اندازند. طبق قرار قبلی که با دوستان گذاشته بودیم محل قرار ستوران مهتاب در اتوبان قم، باهمان بزرگراه خلیج فارس بود. صبحانه را خوردیم و باهیجانی وصف‌نشدنی به سمت دریاچه آینه‌های حرکت کردیم. برای دسترسی به دریاچه نمک حوض سلطان مسیری متعددی وجود دارد که دو راه ماشین‌رو معروف‌تر از همه است. راه دسترسی اول به حوض سلطان برای کسانی که از سمت قم می‌آیند بدین شرح است که بعد از مجتمع مهتاب عبور از اولین تپه‌ای که دریاچه بعد از آن دیده می‌شود، در ست در کنار تپه دوم، جاده‌ای خاکی به سمت پایین و دریاچه سرازیر می‌شود که جاده اصلی معدن نمک است (در ۹۵ کیلومتری تهران). یکی از نشانه‌های این خروجی، تابلوی تهران ۹۵ کیلومتر است. راه دسترسی دوم به حوض سلطان برای کسانی که از سمت تهران می‌آیند، پس از طی ۷۰ کیلومتر از تهران، در سمت چپ اتوبان جاده‌ای به سمت روستای چشمه شور می‌رود که نشانه آن در اتوبان تابلوی اطلاعات گردشگری است. برای رسیدن به طرف مقابل اتوبان باید از اولین زیرگذر اقدام کنید. در جاده خاکی حرکت کردیم و به سمت سفیدی‌هارفتیم.

این دریاچه که به دریاچه ساوه هم معروف است دریاچه‌شاهی نیز معروف است. در جنوب رشته کوه‌های البرز قرار دارد. وسعت و شکل دریاچه متناسب با ورود آب و میزان بارندگی آن در فصول مختلف سال متفاوت است. در مواقع بارندگی چون بر میزان آب ورودی افزوده می‌شود، وسعت آن زیاد و در غیر این‌ها، وسعت آن کم می‌شود. بنابراین سطح آب دریاچه پیوسته در نوسان است. این دریاچه از دو چاله جدا از هم تشکیل شده است. چاله غربی به نام حوض سلطان و چاله شرقی به نام حوض مره است که به وسیله یک آب‌راه به هم وصل می‌شوند. در فصول پرآب ابتدا چاله مره پر می‌شود و سپس آب اضافی وارد حوض سلطان می‌شود. بهترین فصل برای بازدید از این دریاچه اوایل بهار و اواسط پاییز است. در این بازه‌ها، سرامی سوزناک کوپرو گرمای طاقت‌فرسای آن درامان بوده و می‌توان از زیبایی بی‌اندازه آن لذت برد. از آنجا که برای دیدن منظره‌های زیبای قاعده باید متحمل سختی شویم، بزرگترین بزرگترین آینه طبیعی ایران نیز از این قاعده مستثنایست و برای بازدید از آن باید نمکی و گلی شدن را بپذیریم. یادتان باشد که در این فصول به دلیل بالا آمدن سطح آب و گلی بودن اطراف دریاچه از پوشیدن لباس‌های رسمی بپرهیزید چون احتمال به گل نشستن بسیار زیاد است. بعد از اتمام مسیر گلی به آینه رسیدیم. تا چشم کار می‌کند همه جاسفید است و عکس خود را به وضوح در آب می‌بینی. این دریاچه تا قبل از سال ۱۸۸۳ میلادی وجود نداشته و بعد از آن بر اثر ساخت جاده شوشه تهران قم تشکیل شده است.

این دریاچه به دلیل نمک فراوان، اغلب به نام دریاچه نمک نیز شناخته می‌شود. باین حال دریاچه نمک با وسعت بسیار بیشتر در جنوب شرقی قم واقع شده است. آنقدر مشغول عکاسی و پیاده‌روی در دریاچه سفید شدیم که یادمان رفت ساعت از نیمه‌های ظهر گذشته و باید به سمت ماشین‌ها برگردیم. به تصویر خودم در آب که نگاه می‌کنم به یاد شعر سپهراب می‌افتم که می‌گفت: «فته بودم سر حوض تابینم شاید عکس تنهایی خود را در آب». سکوت اینجا چنان زیباست که دلت می‌خواهد خود را در آبروی و بروی، فقط بروی...

تمامی بنسای این غار بسیار پیچیده، دارای دالان‌های پیچ در پیچ و انشعاب‌های فراوان است و ساخت آن سختی و فعالیت‌های طاقت فرسا به دنبال داشته و این نشان می‌دهد که انگیزه‌های معنوی و اعتقادی در کار بوده است. آثار ظروف سفالی اندکی مربوط به دوران اشکانیان، از این غار به دست آمده است. اما بیشتر ظروف سفالی کشف شده مربوط به دوره ساسانیان است که این نشان می‌دهد که در دوران ساسانی این غار دارای اهمیت بود و اهمیت آن جنبه مذهبی داشت.

آثاری نیز شامل ظروف سفالی و سگه از دوران پس از اسلام در این غار به دست آمده که بیشتر مربوط به دوران سلجوقیان و ایلخانان است و به طور حتم کاربرد این غار در دوران پس از اسلام متفاوت بوده است و بیشتر به عنوان پناهگاه و اهداف نظامی مورد استفاده قرار می‌گرفت.

همچنین مجسمه سنگی سر یک قوچ مربوط به دوران ساسانیان در این غار یافت شده است که برخی بر این عقیده‌اند که نشانه قربانی کردن چهارپایان توسط پیروان آیین میترائیسم در این غار است. یکی از مراسم و تشریفات پیروان میترائیسم در نزدیکی آن‌ها انجام می‌رسم قربانی بوده است.

در طول تاریخ رسوبات زیادی بر اثر آب گرفتگی و فرسایش‌های سطحی کف و دیواره‌های غار را پوشانده است که احتمال می‌رود اشیاء و حکاکی‌های دیگر نیز در انتظار اکتشاف باشند تا به این طریق برخی از اسرار این غار تاریخی فاش شود.

غار نیاسر یا غار تالار به صورتی حرفه‌ای و دقیق و با مهندسی پیشرفته ساخته شد. این غار با دالان‌ها و راهروهای طولانی و انشعاب‌های فراوان به صورت شبکه‌ای پیچیده است که در جاهای متعددی به هم مرتبط می‌شود.

حمام و آسیاب تاریخی

یکی دیگر از آثار تاریخی نیاسر حمام و آسیاب آبی است که پژوهشگران طبق تحقیقات صورت گرفته و با توجه به نوع معماری به کار رفته در آن، قدمت آن را به دوران صفویه مربوط دانند. معماری این حمام و نحوه انتقال آب به داخل حمام بسیار جالب و قابل توجه است. آب از آبشار نیاسر به وسیله کول‌های گلی به داخل هشت گوش و از آنجا به داخل حمام هدایت می‌شده و سپس به کل حمام هیزم بوده و حمام دارای بزرگترین اتاق بیست و هشت و شش دهم متر مربع و کوچکترین آن را یک و هشت دهم متر مربع است.

نحوه کار این آسیاب آبی به این صورت بوده که ابتدا آب در داخل تنوره‌هایی ذخیره و از آنجا از طریق کول باریکی با فشار روی چرخ آسیاب می‌ریخته و باعث به حرکت در آمدن سنگ آسیاب می‌شده است. از این آسیاب آبی برای آسیا کردن گندم و جو استفاده می‌شده است. معماری آسیاب مشابه حمام است و از لحاظ قدمت احتمالاً به همان دوران تعلق دارد.

در مجاورت این آبشار واقع شده و حتی یکی از ورودی‌های آن در کنار آبشار قرار گرفته و بسیاری از طبیعت دوستان، به درون غار نیز سری می‌زنند. برخی شواهد باستان‌شناسی نشان می‌دهد که این غار به عنوان معبدی برای پیروان آئین مهر (میترا) کاربرد داشته است. نزدیک بودن این غار و آبشار به چارتاقی نیاسر از جمله شواهدی است که این گفته را تأیید می‌کند. همچنین در بازدید از این آبشار می‌توانید از حمام تاریخی نیاسر، باغ تالار، چارطاقی و چشمه نیاسر دیدن کنید.

غار رئیس

غار نیاسر در کاشان یکی از غارهای مصنوعی ایران است که به منظور اهداف مذهبی و انجام مراسم عبادی خاص ساخته شده است. روستاییان غار را غار تالار یا غار رئیس می‌نامند. غار نیاسر کاملاً دست ساز بشر می‌باشد (به جز یک یاد و حفرة طبیعی نزدیک ورودی‌ها) به احتمال قریب به یقین غار یک معبد میترائی و متعلق به دوره پارتیان (اشکانیان) بوده است. اکثر معابد میترائی در تاریکی مطلق ساخته شده‌اند.

در تمام قسمت‌های داخلی غار، بقایای کنده‌کاری‌ها روی دیوارها دیده می‌شود. غار از مجموعه‌ای از تون‌های متعدد، راهروها، اتاق‌ها و محوطه‌های پیچ در پیچ به همراه تعداد زیادی چاه تشکیل شده است. غار نیاسر یک شاهکار باشکوه در دل کوه‌های کرکس در شهر زیبای نیاسر از توابع شهرستان کاشان در استان اصفهان قرار دارد.

نکته جالب آن است که هوای داخلی غار در هیچ نقطه‌ای تغییر عمده پیدا نمی‌کند و حتی در عمیق‌ترین نقطه غار به خاطر ورودی‌های متعدد، هوای تازه وجود دارد.

تردد در داخل غار نیاسر بسیار مشکل است و در بسیاری از مسیرها بایستی به حالت خزیدن حرکت نمود و بلندترین نقطه غار ۱/۷ متر است. این غار از عجایب و نوادر آثار باستانی است.

غار نیاسر سه طبقه دارد و از دو کانال تشکیل شده است. در این مسیر آثار نظیر سنگ آسیاب (برای سرپوش چاه‌ها)، آب‌انبار و مجاری ویژه‌ای مشاهده می‌شود. در این مجموعه ۴۵ حلقه چاه با عمق کلی صد و هجده متر وجود دارد که سطوح مختلف (از لحاظ ارتفاعی) به هم می‌پیوندند.

همچنین در این مجموعه ۲۰ اتاق با مساحت کلی صد و هفتاد و شش و نیم متر مربع وجود دارد، بزرگترین اتاق بیست و هشت و شش نیاسر می‌توان به غار سه طبقه رئیس اشاره کرد. غار رئیس نیاسر

غریب کاشان در منطقه کوهستانی، نیاسر، گرمابه صفوی، پناهگاه زیرزمینی معروف به سوراخ رئیس، چنارهای کهنسال نیاسر و نیایشگاه مجاور آن (که اکنون به مسجد تبدیل شده) اشاره کرد. در ادامه توضیحاتی در مورد هر یک از این جاذبه‌ها خواهیم داد.

چهارطاقی نیاسر

این بنای باستانی به جامانده از اواخر دوران اشکانی یا اوایل دوره ساسانی است. این چارطاقی که به آتشکده ساسانیان نیز معروف است در شهر نیاسر و در حوالی چشمه اسکندریه واقع شده است. هر چند این بنا در نزد عوام به آتشکده معروف است اما پژوهشگران برای این چارطاقی کاربری‌های مختلفی مثل نشانه راهبایی، بنای یادبود، آتشگاه و مقبره بزرگان را محتمل می‌دانند. چهارطاقی نیاسر بر فراز صخره‌ای قرار گرفته و از دور خودنمایی می‌کند.

این سازه معروف جهانی جزو کهن‌ترین و بزرگترین نمونه‌های چارطاقی ایران و سالم‌ترین آن‌ها است.

چهارطاقی هادر گذشته بیشتر به منظور حفاظت آتش در مقابل عوامل جوی و باد و باران ساخته می‌گشته است. این بناها در واقع سقفی ایجاد شده بر روی آتشکده‌ها بوده و به بقای آتش کمک می‌کرده‌اند.

چهارطاقی نیاسر امروزه به یکی از میعادگاه‌های علاقه‌مندان نجوم و ستاره‌شناسی در ایران تبدیل شده است. ارتفاع زیاد نیاسر، آسمان پاکیزه و درخشان، امکانات فراوان، نزدیکی به پایتخت و برخی از شهرهای بزرگ، طبیعت دوست داشتنی و از همه مهم‌تر وجود یک بنای علمی باستانی، عواملی برای این انتخاب بوده است. این بنا تنها چهارطاقی باقی مانده از دهه چهارطاقی ساخته شده در سراسر ایران است.

آبشار نیاسر

اگر از آن دسته افرادی هستید که رفتن به کنار جاذبه‌های طبیعی حالتان را خوب می‌کند و هر از چند گاهی بودن در آغوش طبیعت را تجربه می‌کنید، این بار آبشار نیاسر کاشان را برای دیدن انتخاب کنید. آبشار نیاسر در ۵۳ کیلومتری شمال

گل‌ها، دمی آرامش در سایه‌سار درختان، بازدید و گشت زنی در کارگاه‌های گلاب‌گیری و خرید گلاب و انواع عرقیجات گیاهی، می‌تواند یک روز دل‌انگیز بهاری را برای هر گردشگری رقم‌بزند.

شاید وقتی حرف از گلاب‌گیری می‌زنیم تنها به شهر کاشان فکر می‌کنیم؛ اما جالب است بدانید که به علت موقعیت جغرافیایی خاص نیاسر، گل‌های محمدی زودتر از نقاط دیگر کاشان به ثمر می‌نشینند و مراسم گلاب‌گیری از اواسط اردیبهشت تا اواسط خرداد در این شهر برگزار می‌شود. اگر در این زمان به نیاسر سفر کردید علاوه بر دیدن مراسم زیبا و خوشبوی گلاب‌گیری و خرید چند شیشه گلاب به عنوان سوغات، بازدید از مکان‌های تاریخی و طبیعی این شهر را هم پیشنهاد می‌کنیم.

تاریخچه نیاسر

نیاسر در گذشته روستایی باستانی بوده و در آثار به جامانده از سده‌های ۶ و ۷ از این روستا نام برده شده است. طبق تحقیقات صورت گرفته در مورد اسم این شهر، نیاسر واژه‌ایست متعلق به فارسی باستان که به معنای سایه و سرما است و با توجه به آب و هوای این شهر کاملاً اسم با مسمائی است. در مقایسه با آب و هوای کاشان که هوایی گرم و خشک دارد، نیاسر آب و هوایی کوهستانی و خنک دارد و در گذشته مورد توجه پادشاهان ساسانی برای استراحت بوده است.

آثار تاریخی و جاذبه‌های گردشگری نیاسر

آثار تاریخی فراوانی در این شهر وجود دارد که حکایت از تاریخ قدیمی و پرفراز و نشیب این منطقه دارد. از آثار باستانی و طبیعی نیاسر

پناه‌دهدار، راهنمای گردشگری

یکی از آیین‌های باشکوه فصل بهار، مراسم گلاب‌گیری نیاسر کاشان است. مراسمی روح‌بخش که همه ساله در ماه اردیبهشت مخاطبان بسیاری را از نقاط مختلف ایران و جهان به سمت خود می‌کشاند. ایامی که شادابی، نشاط و جلای روح و روان را در گلستان‌های این منطقه می‌توان به وضوح لمس کرد و از بوی آرام‌بخش گل‌ها لذت برد.

کاشت گل محمدی در ایران قدمتی حدود هفت هزار سال دارد و گلاب‌گیری مراسمی هزار ساله است. عجیب است که این گل خوشبو و زیبا، از دل کوبری خشک بیرون می‌آید.

نیاسر را می‌توان مهد گل و گلاب دانست و مراسم گلاب‌گیری در این دیار قدمتی هزاران ساله دارد. در این سنت زیبا قبل از طلوع آفتاب، اهالی روستا یا پوشش‌های محلی و با سردادن اشعاری دلنشین، گل‌ها را چیده و پس از جمع‌آوری، گلبرگ‌ها را همراه آب در دیگ‌های بزرگی بر روی تلی از هیزم گذاشته و با تقطیر گلاب را به دست می‌آورند. بردن گل‌های محمدی در کنار رودخانه‌ها و انجام نیایش از دیگر مراسم وابسته به این آیین زیباست.

در این شهر زیبا در جوار هر باغ و گلستان یک کارگاه گلاب‌گیری وجود دارد که با اجازه مردم مهمان نواز این شهر می‌توان از این گلستان‌ها دیدن نمود و از فضای روح‌بخش آن‌ها استفاده کرد. طبیعت زیبای نیاسر، گشت و گذار در گلستان‌های آن و دیدن و بوییدن